

Jméno společníka jako součást obchodní firmy

Jarmila Pokorná, Eva Večerková*

I Úvodem

Když v roce 2000 vznikala ve spolupráci s prof. Hajnem stať o problémech užití jména společníka v označení obchodní společnosti¹, neexistovala ještě obnovená úprava firemního práva. Koncepce označování podnikatelů se v mezidobí změnila, vrátila se k tradičnímu firemnímu právu a přesunula se z obchodního zákoníku do speciálních ustanovení o podnikateli v pátém dílu druhé hlavy nového občanského zákoníku.² Očekávali bychom, že při vytváření zcela nového soukromoprávního kodexu bude využito této ojedinělé příležitosti a nová pravidla odstraní výkladové problémy, na něž jsme až dosud naráželi. Zda se tak skutečně stalo nebo zda je nová úprava jen dokladem snah o dokonalost, které však končí v nekonečnu, měl by alespoň částečně ukázat tento text. Z důvodů srovnatelnosti se proto soustředíme na totožnou problematiku - užití jmen společníků v obchodních firmách obchodních korporací. Omezujeme se, stejně jako původní stať, na společníky, kteří jsou fyzickými osobami, a zabýváme se poskytováním souhlasu s užitím jména fyzické osoby ve firmě obchodní korporace a odvoláváním tohoto souhlasu.

* Prof. JUDr. Jarmila Pokorná, CSc., profesorka na Katedře obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

JUDr. Eva Večerková, odborná asistentka na Katedře obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

¹ HAJN, P., POKORNÁ, J. Jméno společníka jako součást obchodního jména, *Právní rozhledy* č. 4/2000, str. 135 - 138, ISSN 1210-6410

² Z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále budeme v textu používat zkratku OZ

II Důvody pro užití jména člověka ve firmě

Užití jména člověka, který je společníkem obchodní korporace³, ve firmě této korporace může být velmi praktické, uvážíme-li, jaké funkce firma plní.⁴ Jedinečné jméno člověka obsažené ve firmě obchodní korporace může zpřesnit identifikaci subjektu a bránit zaměnitelnosti firem. Pokud je toto jméno současně známé nebo dokonce proslulé, posiluje to i pozici obchodní korporace v hospodářské soutěži a zvyšuje hodnotu závodu, který korporaci náleží. Pozornost možných zákazníků zcela jistě více upoutá firma „Kosmetika Coco Chanel, s. r. o.“ než „Parfémy Kučera a spol.“.

Jméno člověka je samo o sobě významnou hodnotou jeho osobnosti, je nezbytným a příznačným atributem člověka po celou dobu jeho života a je významné pro ztotožnění člověka i po jeho smrti.⁵ Použití jména člověka pro účely označení právnické osoby proto občanský zákoník podmiňuje zvláštním vztahem právnické osoby k danému člověku a jeho

³ Vycházíme z nového pojetí občanského zákoníku a zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, které do kategorie obchodních korporací zahrnuje obchodní společnosti i družstva. Předpokládáme však, že u družstev nebude užívání jmen fyzických osob, členů družstva, tak frekventované jako je tomu u obchodních společností.

⁴ Autorky zde využívají výsledků svých zkoumání, které popsaly v monografii POKORNÁ, J., VEČERKOVÁ, E. a kol. *Firemní právo v České republice: vývoj a srovnání s Německem a Slovenskem*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013. 332 s. Řada teoretická, Ed. S, č. 415, ISBN 978-80-210-6566-6. Pojednání o funkcích firmy na str. 49 - 50 rozeznává především funkci identifikační (nesporné určení totožnosti podnikatele), soutěžní (proslulost firmy pomáhá podnikateli uplatnit na trhu vlastní produkty) a investiční (firma jako majetková hodnota zvyšující cenu závodu podnikatele).

⁵ PAVLÍK, P. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2014, str. 287, ISBN 978-80-7478-370-8.

souhlasem.⁶ Oproti minulosti je možnost využít jméno člověka dána právními osobám obecně a vyplývá z výslovného svolení v § 133 odst. 1 OZ.

Tato úprava se jako obecná vztahuje též na různé situace, k nimž může dojít, jestliže je jméno člověka užito ve firmě obchodní korporace:

- **Firma obsahuje jméno stávajícího společníka korporace.** Může jít o případ, kdy má jistá proslulost jména soutěžní význam nebo kdy je daný společník vůdčí osobností korporace, ale nemusí zde též existovat žádný racionální důvod, zvláštní vztah může vyplývat již jen ze samotného faktu, že je daná fyzická osoba společníkem korporace.
- **Firma obsahuje jméno bývalého společníka korporace,** jehož účast v korporaci sice skončila, ale nositel jména stále žije. Zde již nedovodíme zvláštní vztah korporace a bývalého společníka jen ze samotného faktu společnictví, na významu zde bude patrně nabývat soutěžní funkce firmy, pokud se firemní označení využívající jména společníka stalo pro korporaci příznačným.⁷
- **Firma obsahuje jméno člověka, který není a nebyl společníkem korporace.** I když si nemyslíme, že tato možnost za účinnosti obchodního zákoníku neexistovala, právní úprava na ni výslovně nepamatovala.⁸ Zvláštní vztah zde zřejmě opět bude odůvodněn marketingovými a propagačními cíli.

Jestliže podmínku zvláštního vztahu člověka a obchodní korporace vnímáme jako subjektivní faktor, jehož výslovným uvedením v textu zákona měla být patrně zdůrazněna výjimečnost této situace a také význam jména člověka, je vyslovení souhlasu podmínkou, která činí užívání jména člověka v názvu právnické osoby oprávněným.

⁶ Ustanovení § 133 odst. 1 OZ připouští po smrti člověka další projevy souhlasu s užitím jeho jména v názvu právnické osoby, a to: souhlas jeho manžela, nebo souhlas zletilého potomka, nebo souhlas předka. Tato úprava bude předmětem výkladu v dalším textu tohoto příspěvku.

⁷ Nejpřesvědčivější příklady osobních firem obchodních korporací tvoří tzv. patronymy, jména osob, které zakládaly výrobu určitého výrobku, a s nimiž se setkáváme i po staletích - např. Ford, Mattoni, Julius Meinl, Škoda, Boeing, Honda, Jan Becher, Rott aj.

⁸ Ustanovení § 11 odst. 5 obchodního zákoníku upravovalo výslovně jen postup pro situaci, v níž bylo součástí firmy jméno toho společníka nebo člena právnické osoby, jehož účast na právnické osobě zanikla.

Nedostatek souhlasu zakládá potom právo dotčeného člověka domáhat se z důvodu neoprávněného užívání jeho jména, aby bylo od takového užívání upuštěno, popř. nahrazena újma takovým užíváním způsobená.⁹

III Způsoby udělování souhlasu

O tom, jak a kdy má být souhlas s užitím jména člověka ve firmě obchodní korporace udělen, nemá občanský zákoník žádné ustanovení. Z povahy věci vyplývá, že souhlas bude akceptací návrhu učiněného ze strany právnické osoby a mezi ní a nositelem jména bude o tomto způsobu užívání jména uzavřena smlouva. Forma smlouvy není stanovena, nemusí být písemná, i když by to bylo velmi praktické a písemnou formu lze z důvodu vyloučení důkazní nouze v případných sporech jen doporučit. Nemá-li dojít k neoprávněnému užívání jména člověka, musí být smlouva uzavřena **předem**, právnická osoba může svůj název využívající jména daného člověka vytvořit, popř. modifikovat, až po udělení jeho souhlasu. Obsahem smlouvy může být jen prosté ujednání o tom, že součástí názvu právnické osoby je jméno konkrétního člověka, avšak mohou být sjednány i další podrobnosti vymezující způsob užívání, popř. též úplatu za užívání jeho jména.

U obchodních korporací je situace poněkud složitější, neboť se musí vzít v úvahu, že určení obchodní firmy je podstatnou náležitostí společenské smlouvy nebo stanov. Postup při vyjadřování souhlasu společníka s užitím jeho jména ve firmě korporace se proto bude lišit v situaci zakládání nové korporace a v situaci změny firmy za trvání korporace.

Nová obchodní korporace vzniká postupným naplňováním dílčích kroků, na jejichž počátku stojí založení korporace zakladatelským právním jednáním. Uzavřením společenské smlouvy, přijetím stanov nebo vydáním zakladatelské listiny jsou vázáni zakladatelé, původci těchto jednání, ale korporace jako právnická osoba ještě neexistuje. **Firma budoucí obchodní korporace** však již musí být určena, je podstatnou náležitostí zakladatelského právního jednání a z důvodů získání priority může být i zapsána do obchodního rejstříku.¹⁰

⁹ Viz § 78 OZ v kombinaci s úpravou v § 2910 OZ.

¹⁰ Podle § 48 odst. 2 z. č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, zapíše k návrhu všech zakladatelů rejstříkový soud obchodní firmu řádně

Souhlas zakladatele a budoucího společníka (člověka) s využitím jeho jména ve firmě zakládané korporace tvoří součást vyjednávání obsahu společenské smlouvy nebo stanov, dosažení dohody o tom, že jméno bude součástí firmy, popř. určení dalších podmínek jeho využívání, může být vyjádřeno v některém z článků společenské smlouvy nebo stanov. Toto řešení považujeme za praktické i s ohledem na budoucí možné změny společnického složení obchodní korporace. Pokud by mělo být ve firmě využito jména osoby stojící mimo zakládanou korporaci, bylo by podle našeho názoru nutno postupovat podle § 127 OZ a učinit souhlas i další podmínky užívání jména součástí samostatné smlouvy uzavřené mezi zakladateli a nositelem jména. Z povahy věci potom vyplývá, že obchodní korporace po svém vzniku vztáhne účinky tohoto ujednání na sebe, a bude tak smlouvou zavázána od počátku. Opomenutí tohoto postupu by muselo vést pouze k závěru, že vzniklá korporace užívá jména třetí osoby neoprávněně, protože solidární závazek zakladatelů zde nemá smysluplné účinky.

Za trvání obchodní korporace se rozhodnutí využít jména společníka nebo jiného člověka v její firmě může projevit pouze **změnou firmy**, které musí předcházet změna obsahu společenské smlouvy nebo stanov, pokud jde o ustanovení o firmě. Výchozím bodem bude proto způsob změny zakladatelského právního jednání. U obchodních společností je podle základní zákonné úpravy¹¹ ke změně nutná dohoda všech společníků. Má-li proto být ve firmě společnosti užito jméno jejího společníka, je situace obdobná zakládacímu procesu - svolení s užitím jména společníka i určení případných bližších podmínek pro toto užití musí být dosaženo shodnými projevy vůle všech a vtěleno do doplňujícího článku společenské smlouvy nebo stanov. U všech obchodních společností však může být rozhodování o změně zakladatelského právního jednání provedeno i hlasováním, tedy způsobem, který dovoluje, aby se změnou souhlasila i jen část společníků. U kapitálových společností je tento princip vyjádřen svěřením rozhodnutí o změně spo-

založené obchodní korporace. Návrh na zápis korporace je potom nutno podat do 1 měsíce od zápisu firmy, jinak rejstříkový soud firmu opět vymaže. Úprava umožňuje zachovat prioritu zvolené obchodní firmy v průběhu zakládacího procesu. Reaguje na konstitutivní účinky zápisu firmy do obchodního rejstříku a navazuje na § 423 odst. 2 OZ, podle něhož náleží ochrana práv k obchodní firmě tomu, kdo ji po právu použil poprvé.

¹¹ Viz § 99, § 125, § 147 odst. 1, § 421 odst. 2 písm. a) zákona o obchodních korporacích.

lečenské smlouvy nebo stanov do působnosti valné hromady. K vyjádření souhlasu společníka s užitím jeho jména ve firmě by potom mohlo dojít na jednání valné hromady. Obdobný postup by se uplatnil též u družstev, u nichž zákon o obchodních korporacích primárně předpokládá rozhodnutí hlasováním na členské schůzi, protože v § 554 odst. 1 váže účinnost změn stanov na schválení členské schůze. Je však představitelný i takový postup, při němž statutární orgán obchodní korporace uzavře se zmíněným společníkem smlouvu, v níž bude vyjádřen jeho souhlas, popř. stanoveny další podmínky využívání jeho jména ve firmě korporace. Tato smlouva bude potom východiskem pro rozhodnutí o změně společenské smlouvy nebo stanov. Samostatnou smlouvou bude podle našeho názoru nutno řešit i ty případy, kdy by se součástí firmy korporace mělo stát jméno osoby stojící mimo korporaci. Ve všech zmíněných případech však bude nutno dosáhnout souhlasu dotčené osoby před změnou firmy a zápisem změněné firmy do obchodního rejstříku. Zápis firmy do obchodního rejstříku má konstitutivní účinky, dodatečný souhlas po zápisu změněné firmy do obchodního rejstříku by tak představoval již jen smírné řešení neoprávněného zásahu do práv ke jménu člověka.

Samostatným problémem je **poskytování souhlasu v situaci, kdy nositel jména zemřel** - u společníka obchodních korporací je to případ zániku jeho účasti na korporaci smrtí. Obecné pravidlo v § 133 odst. 1 OZ, které se uplatní i v případě firmy obchodní korporace, v sobě skrývá následující situace:

- jméno člověka bylo součástí názvu právnické osoby, člověk zemřel a pro tento případ **předem výslovně povolil** další užívání svého jména,
- jméno člověka bylo součástí názvu právnické osoby, člověk zemřel a pro tento případ **výslovně zakázal** další užívání svého jména,
- jméno člověka bylo součástí názvu právnické osoby, člověk zemřel a **nevyjádřil žádnou svou vůli** ohledně dalšího užívání svého jména v názvu právnické osoby,
- jméno člověka nebylo součástí názvu právnické osoby, člověk zemřel a **po smrti se jeho jméno má stát součástí názvu**.

První ze zmíněných situací nevzbuzuje žádné problémy, u druhé zastáváme názor, že osoby uvedené v § 133 odst. 1 OZ nejsou oprávněny postupovat proti vůli zemřelého a poskytnout souhlas tam, kde jej zemřelý výslovně odmítl. Pro dvě posledně jmenované situace povolává § 133 odst. 1

OZ k udělení souhlasu zvláštní okruh osob: v první řadě manžela zemřelého, pokud toho není, zletilé potomky zemřelého, pokud by ani těch nebylo, potom jsou oprávněni poskytnout souhlas předkové zemřelého.

Taxativním **výčtem oprávněných osob** odstraňuje občanský zákoník pochybnosti, které vyvolávala úprava v § 11 odst. 5 obchodního zákoníku opravňující k vyslovení souhlasu dědice.¹² Ani nová regulace není však zcela prosta výkladových těžkostí, z nichž za nejzávažnější považujeme konkretizaci pojmu „potomek“ a řešení souhlasu, pokud je oprávněných osob více.

Na oba problémy upozorňuje J. Lasák¹³ v komentáři k citovanému ustanovení občanského zákoníku. U pojmu „**potomek**“ správně naznačuje, že nemusí jít jen o syny nebo dcery zemřelého, ale též o potomky vzdálenější (vnuci, pravnucci), a připouští, že i oni jsou oprávněni souhlas poskytnout. Tím se ovšem prohlubuje problém mnohosti oprávněných osob, neboť ze zákona nevyplývá, že by vzdálenější potomci přicházeli v úvahu jako osoby oprávněné k poskytnutí souhlasu teprve potom, není-li již dětí zemřelého.

Pro případ existence **většího počtu oprávněných osob** se Lasák přiklání k závěru, že je dostatečný souhlas i jen jediné oprávněné osoby a odmítá názor, že by měly vždy souhlasit všechny oprávněné osoby. Svoje stanovisko odůvodňuje výši transakčních nákladů spojených např. s nutností vyhledat všechny žijící potomky nebo předky. Současně však uvádí, že souhlas i jen jednoho zletilého potomka je dostačující, ledaže jiný zletilý potomek vyjádří svůj nesouhlas. Pokud by však nesouhlas jednoho potomka negoval souhlas jiného, nezbylo by než přijmout závěr, že pro právní jistotu právnické osoby, která užívá jméno zemřelé fyzické osoby ve svém názvu, je nutno, aby souhlasily všechny oprávněné osoby.

V případech užívání jména člověka ve firmě obchodní korporace má tento problém navíc silnější **prvek majetkový**. Firma je nehmotná movitá věc, která může pro svého nositele znamenat významnou majetkovou a investiční hodnotu. Poskytnutí souhlasu k dalšímu užívání jména, které se již stalo pro firmu dané obchodní korporace příznačným a představuje soutěžní výhodu v konkurenčních

¹² Viz druhá část stati HAJN, P., POKORNÁ, J. cit. v pozn. 1, str. 136 - 137

¹³ LASÁK, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 - 654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 704 - 705, ISBN 978-80-7400-529-9

vztazích s ostatními soutěžiteli, může být **spojeno s úplatou**. Zejména v této situaci je zřetelně vidět, že právní úprava v § 133 odst. 1 OZ neuvádí žádný důvod pro to, aby k poskytnutí souhlasu byli povoláni jen někteří oprávněni a jiní opomenuti. Jestliže by se nepodařilo dosáhnout souhlasného projevu vůle všech oprávněných, bylo by nutno považovat užívání jména zemřelého ve firmě obchodní korporace za neoprávněné. Jde sice o řešení velmi strohé, avšak poskytující právní jistotu obchodní korporaci i potomkům, popř. předkům zemřelého nositele jména.

Pokud jde o časové hledisko, je nutno zdůraznit, že udělení souhlasu není závislé na dědickém nástupnictví ani na řízení o dědictví a jeho výsledku. Lze předpokládat, že korporace bude mít intenzivní zájem na tom získat jistotu, že může jméno zemřelého ve firmě využívat, a to především v těch případech, kdy již jméno součástí firmy je. Potřebný souhlas by proto měla obchodní korporace získat bez zbytečného odkladu po smrti nositele jména.

IV Odvolání souhlasu

Časopisecký příspěvek z roku 2000¹⁴ neřešil nutnost poskytnutí souhlasu k užívání jména společníka obchodní korporace v její firmě obecně, ale jen v souvislosti se zánikem jeho účasti v korporaci. Jen pro tuto situaci požadovala dřívější právní úprava výslovně souhlas bývalého společníka.¹⁵ Vyjadřovala tím především soutěžní funkci firmy, jejíž naplnění spatřovali autoři článku v kontinuitě označování podnikatele: „Pokud dává bývalý společník právnické osoby souhlas s pokračujícím užíváním svého jména v obchodním jménu¹⁶ dané právnické osoby, umožňuje tím současně zachovat kontinuitu její pověsti na trhu a ve vědomí zákazníků a vyhnout se potíživým, které by mohly být spojeny s nutností obchodní jméno změnit.“¹⁷ O významu souhlasu bývalého společníka s užitím jeho jména ve firmě korporace tak nemůže být pochyb a závěry vyslovené dřívějším textem jsou platné i dnes. Obchodní zákoník však neřešil pro-

¹⁴ HAJN, P., POKORNÁ, J. cit. v pozn. 1

¹⁵ Viz § 11 odst. 5 obchodního zákoníku

¹⁶ Dřívější právní úprava označování podnikatelů měla odlišnou koncepci a užívala i odlišné terminologie. Obchodním jménem byli označováni všichni podnikatelé bez rozdílu, rozuměl se jím název, pod kterým podnikatel činil právní úkony při své podnikatelské činnosti.

¹⁷ HAJN, P., POKORNÁ, J. cit. v pozn. 1, str. 135 - 136

blém, který s poskytováním souhlasu úzce souvisí, a to je **možnost souhlas odvolat**.

Podle našeho názoru již není nutno zabývat se problematikou možnosti odvolat souhlas v podmínkách dřívější právní úpravy, protože současný občanský zákoník pamatuje na tento problém výslovně a navíc rozlišuje pravidlo obecného dosahu pro všechny právní osoby a úpravu speciálního postupu, pokud je podnikatel označen obchodní firmou.

Podle obecné úpravy v § 133 odst. 3 OZ má osoba oprávněná udělit souhlas k užití jména člověka v názvu právní osoby rovněž právo tento souhlas **kdykoli odvolat**, a to i když byl souhlas udělen jen na určitou dobu. Právo odvolání je vázáno na podstatnou změnu okolností nebo jiný rozumný důvod. Pokud byl odvolán souhlas udělený na určitou dobu bezdůvodně, je odvolávající povinen nahradit právní osobě škodu z toho vzniklou.

V podnikatelských vztazích by se uvedená obecná úprava mohla uplatnit jen v těch případech, v nichž podnikatelem bude právní osoba, která není zapsána do obchodního rejstříku, a nemá tudíž firmu. Převažující skupina podnikajících právnických osob jsou však obchodní korporace, které se do obchodního rejstříku zapisují, a označují se proto firmou. Pro tyto právní osoby obsahuje občanský zákoník v § 428 speciální úpravu oprávnění odvolat souhlas s užitím jména člověka ve firmě; uvedená úprava obecná pravidla vylučuje.

Osobou oprávněnou k odvolání souhlasu je podle § 428 OZ ten, jehož důvod k odvolání souhlasu je tak závažný, že po něm nelze spravedlivě požadovat, aby jeho jméno bylo v obchodní firmě využíváno. Zákon dále příkladmo specifikuje, které důvody by měly být považovány za závažné: změna převažující povahy podnikání právní osoby nebo změna vlastnické struktury obchodní korporace. Za těchto podmínek má právo odvolat souhlas i právní nástupce osoby, která souhlas udělila.

Osobou oprávněnou k odvolání souhlasu je primárně nositel jména použitého ve firmě. Za jeho života toto právo bude mít patrně jen on sám - zákonná dikce používá v první větě § 428 OZ přivlastňovacího zájme „svůj“ („Odvolat souhlas s užitím svého jména...“). Je však otázka, zda je tento výklad zcela spolehlivý a zda obecná formulace § 428 („ten, kdo k tomu má závažný důvod.“) nemíří i na jiné osoby. Další oprávněnou osobu zmiňuje zákon až v poslední větě cit. ustanovení - „právní nástupce osoby, která souhlas udělila“. Tato formulace ale předpokládá, že nositel

jména již neexistuje. Ustanovení při tom používá velmi obecné formulace „právní nástupce“ naznačující, že může jít o nástupnictví po právníce i fyzické osobě a nemusí jít dokonce ani o nástupnictví univerzální, vezmeme-li v úvahu, že firma je nehmotná movitá věc, kterou je možno převádět.

Dikce § 428 OZ není zcela konzistentní s § 133 OZ. I když bychom se mohli domnívat, že speciální ustanovení se použije samo o sobě, neboť obsahuje řešení pro všechny případy a vylučuje aplikaci ustanovení obecného, není tomu tak zcela, protože vztah obecného a speciálního se týká pouze § 428 a třetího odstavce § 133. Z konfrontace propojení § 428 a § 133 odst. 1 vyplývají **následující aplikační možnosti**, z nichž však některé neposkytují jasné závěry:

- **Souhlas poskytl nositel jména a nositel jména souhlas též odvolat**; v dané situaci o osobě oprávněné souhlas odvolat pochybnosti nevznikají. Do této skupiny situací bude patřit nejčastěji i případ, kdy souhlas odvolává společník obchodní korporace, jehož účast v korporaci zanikla. Problémem zde nebude osoba oprávněná souhlas odvolat, ale existence závažného důvodu, pro který nelze na bývalém společníkovi spravedlivě požadovat, aby v obchodní firmě korporace bylo jeho jméno i nadále využíváno. Kromě objektivních okolností, které naznačuje i demonstrativní výčet v § 428 OZ, se v praxi jistě setkáme i s důvody ryze subjektivními a soudy budou v řadě sporů stát před nelehkou úlohou jejich posouzení. Právě v takových situacích nabude podle našeho názoru na významu povaha jména jako chráněné součásti osobnosti člověka, u níž nemůže být nikdo nucen k tomu, aby byl přes svůj nesouhlas strpěl její využívání pro podnikatelské účely. Předpokládáme proto spíše širší interpretaci závažnosti důvodů vedoucích k odvolání souhlasu.
- **Souhlas poskytl nositel jména, který následně zemřel**, aniž by bylo zřejmé, zda se souhlas s užitím jména člověka ve firmě vztahuje i na dobu po jeho smrti. V tomto případě náleží právo souhlas odvolat jeho právnímu nástupci. Tato situace však vyvolává pochybnost o tom, koho máme rozumět **právním nástupcem** - je zřejmé, že se obecná formulace citovaného ustanovení snaží neomezovat praxi, ale zachycovat co nejširší okruh případů právního nástupnictví, a to jak fyzických, tak i právnických osob. Při tomto přístupu se však stává problematickou širší pojmu právního nástupnictví sama. Ome-

zíme-li ji na dědické nástupnictví po zemřelém člověku, zůstává i potom mnoho problémů (např. určení okamžiku vzniku dědického práva, pořadí dědiců podle dědických titulů, mnohost dědiců), které nedovolují dát jednoznačnou odpověď na otázku, **kdo je oprávněn** po smrti nositele jména souhlas s užitím jména člověka ve firmě odvolat.

- **Souhlas poskytl nositel jména i pro případ užívání jména ve firmě po jeho smrti** - k odvolání souhlasu je potom oprávněn jeho právní nástupce, nastávají však problémy popsané výše.
- **Nositel jména zemřel, aniž bylo jeho jméno za jeho života ve firmě využíváno**. Pro případ užití svého jména ve firmě až po své smrti žádný souhlas **neposkytl**, ale ani užití svého jména ve firmě nezakázal. Souhlas dala až po smrti nositele jména některá z osob uvedených v § 133 odst. 1 OZ (manžel, zletilý potomek, předek). Žádná z těchto osob však pro případ odvolání souhlasu nesplňuje podmínky speciálního ustanovení § 428 - nejde o jejich jméno, nýbrž o jméno zemřelého, souhlas tedy nemohou odvolat z důvodu, že jde o jejich vlastní jméno. Jestliže zákon dále stanoví, že souhlas může odvolat právní nástupce osoby, která souhlas udělila, nemůže toto pravidlo dopadat na žijící osoby, u nichž nenastává situace, že by souhlas mohl odvolat jejich právní nástupce. Závěr, že v tomto případě neexistuje osoba oprávněná souhlas odvolat, je zjevně nepřijatelný. Je proto nutno vyjít ze zásady, že ten, který souhlas poskytl, je též oprávněn jej odvolat, i když právo na odvolání není v zákoně výslovně vyjádřeno.¹⁸

Další otázkou je **povaha odvolání souhlasu**. Formulace jeho úpravy v § 133 odst. 3 i v § 428 OZ vede k úvaze, že jde o jednostranný projev vůle oprávněné osoby. Pokud však v předchozí části tohoto příspěvku bylo přijato stanovisko, že souhlas s využitím jména je svou povahou akceptací, již vzniká smlouva mezi obchodní korporací a nositelem jména o užívání jeho jména ve firmě, popř. o dalších podmínkách tohoto užívání, musíme uvažovat také nad tím, jaká je právní povaha odvolání souhlasu a jaký má odvolání souhlasu účinek, pokud jde o tuto smlouvu a práva a povinnosti jí založené.

¹⁸ K této problematice viz též LASÁK, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 - 654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1633, ISBN 978-80-7400-529-9

Jednostranný projev vůle osoby odvolávající souhlas s užíváním jména je podle našeho názoru možno kvalifikovat jako odstoupení od smlouvy ve smyslu § 2001 OZ, přičemž je to odstoupení stanovené zákonem, k němuž zákon nejen opravňuje, ale určuje též jeho podmínky. Neuplatní se proto úprava odstoupení pro porušení smlouvy. Odvoláním souhlasu zaniká právo užívat jméno daného člověka ve firmě obchodní korporace i případná ostatní oprávnění, která byla s užíváním spojena. Zůstávají zachovány povinnosti k poskytnutí různých druhů kompenzací, pokud byly pro případ odvolání souhlasu sjednány. Odstupující využívá v odvolání souhlasu svého zákonného práva, a pokud souhlas odvolal z důvodů specifikovaných zákonem, není povinen vůči korporaci k náhradě újmy. Z povahy věci potom vyplývá, že závazek se neruší s účinky *ex tunc* (§ 2004 odst. 1 OZ), ale *ex nunc* k okamžiku odvolání souhlasu nebo k okamžiku, který si strany pro tento případ předem ve smlouvě ujednaly. Ukazuje se tedy, že aplikace pravidel pro odstoupení od smlouvy nebude v případech firmy vždy možná, protože počítá se smlouvami a závazky jiného obsahu. Obchodní korporace i fyzické osoby, jejichž jména jsou ve firmách korporací užívána, by proto dosáhly větší právní jistoty, pokud by využily zásady smluvní autonomie tvořící jeden z myšlenkových základů nového občanského zákoníku a ve smlouvě o využívání jména pro firemní účely si upravily i postup při odvolání souhlasu s využíváním jmen i účinky odvolání.

V Závěry

Na rozdíl od obchodního zákoníku, který problematice využití jména člověka ve firmě obchodní korporace věnoval pouze ustanovení § 11 odst. 5 a úvahy na toto téma zúžil na využití jména bývalého společníka nebo člena korporace, je **nová občanskoprávní úprava odlišná** a v tomto srovnání může být hodnocena jako pozitivní a inspiřující. Požadavek souhlasu člověka s užitím jeho jména v názvu právní osoby nebo ve firmě obchodní korporace odpovídá významu jména pro osobnost člověka. U obchodních korporací nepůsobí žádné mimořádné obtíže, pouze si vynucuje, aby praktická aplikace úpravy souhlasu ve spojení s úpravou obsahu zakladatelských právních jednání a jejich změn vyvinula postupy, kterými bude souhlas poskytován a v zakladatelských právních jednáních vyjadřován.

Požadavek souhlasu po smrti nositele jména sice již nenaráží na zásadní nejasnost o tom, které osoby jsou oprávněny souhlas poskytnout, problémy s mnohostí těchto osob i s použitými pojmy (potomek) však i v nové právní úpravě zůstávají a budou výkladově jen velmi těžko překonatelné. Odvozovat právo na poskytnutí souhlasu od intenzity zvláštního vztahu právnické osoby k potomkovi a jeho zemřelému předkovi nebude vždy spolehlivé, protože ani u vzdálenějších potomků nelze velmi silné citové vztahy vyloučit. U problému mnohosti potomků či předků zastáváme stanovisko, že souhlas s užitím jména člověka ve firmě by měli vyjádřit všichni oprávnění, sporné případy bude nutno řešit pomocí zásady zákazu zneužití práva (§ 8 OZ) a zásad spravedlnosti a ekvity v soukromoprávních vztazích (§ 3 odst. 3 OZ).

Za pozitivní považujeme i výslovnou úpravu práva na odvolání souhlasu s využíváním jména člověka ve firmě obchodní korporace. Interpretací problém zásadního významu však spatřujeme v poslední větě § 428 OZ u slovního spojení „právní nástupce osoby, která souhlas udělila“. Lze navrhnout zpřesňující novelizační zásah, jenž by okruh osob oprávněných pro případ smrti nositele jména souhlas odvolat přiblížil okruhu osob oprávněných v totožné situaci souhlas poskytnout. Pokud by však k naznačené novelizaci závěrečné věty ustanovení § 428 OZ vůbec nedošlo, výklad této věty bude pouze záležitostí judikatury, na níž bude spočívat úkol nalézt vyhovující zobecnění jednotlivých posuzovaných případů.

Summary

The article deals with legal regulation of using partners names in the firm names of business companies. It is looking into the problem of giving and taking back consent to use the name of natural person in the firm of business company.

The new Civil Code makes use of the name dependent on special relation between business company and natural person and on permission of natural person, but it does not provide how and when the permission should be given. By definition, there has to be a contract between bearer of the name and the company, the contract can also form a part of articles of association. If the bearer of the name dies, a permission can be given by his husband or descendant or ancestor. The person being authorized to give a permission can take the permission back, if circumstances have changed significantly. However, it is still unclear, how to proceed in case of large number of authorized persons.